

Олена Бочарова, Тереза Гіза

(lenabotcharova@gmail.com)

(gizateresa@gmail.com)

ЦІННІСТЬ ОСВІТИ ДЛЯ МАЙБУТНЬОГО РОЗВИТКУ МОЛОДИХ ЛЮДЕЙ

У статті розглянуто роль освіти як цінності для майбутнього молодого покоління. Зазначено, що зміни, котрі відбуваються у суспільстві, означають появу наступних поколінь, які живуть і розвиваються у нових умовах. Зміна якості життя, умов, традицій і норм поведінки призводить до визначення пріоритетних цілей та у деяких ситуаціях до їхньої переоцінки у свідомості молодих людей. Чисельні дослідження довели, що лише освіта не втрачає своєї цінності, стаючи стандартом в умовах ринкової економіки, а свідоцтва, сертифікати і дипломи – елементами мобільності й ознакою успіху в майбутньому житті. Навіть у концепціях постмодерністів, які вважають неможливим існування єдиної загальноприйнятої ідеології та шкали цінностей, роль освіти залишається незмінною.

Ключові слова: зміни, молодь, освіта, суспільство, цінність.

Усе ХХІ ст. вважають століттям динамічних суспільних змін, які стосуються всіх сфер життя. Немає на світі місця, в якому не відбувалися трансформаційні процеси. Зміни характеризуються швидкістю, раптовістю і рішучістю. Вони є як результатом дій людей, так і, водночас, чинником змін у людях. Виникнення соціальних, економічних і культурних змін обумовлено різними причинами, серед найпоширеніших – науково-технічний прогрес, завдяки якому підвищується ефективність виробництва; покращення якості життя людей; розвиток інформаційних технологій, який дає змогу збирати, зберігати і миттєво передавати величезну кількість даних. Однак кількість змін у сучасному суспільстві зовсім не означає, що минуле століття і початок теперішнього були і є періодом безперервного та гармонійного прогресу. Як зазначає польський соціолог Пьотр Штомпка, зміни є не одиночним явищем, а чередою випадків, які не завжди мають позитивну оцінку¹. Дві світові війни, застосування зброї масового ураження, знищення населення в концтаборах, атомний удар по Хіросімі та Нагасакі – всі ці події глибоко вразили свідомість

¹ Sztompka P. *Socjologia zmian społecznych*. Kraków: Znak 2005, c. 22–24.

людей, похитнули їхню віру у справедливість світу і моральність суспільства. Переосмисленню піддано людські цінності та життєві орієнтири. І хоча після війни й розпочався рух за мир, у якому багато людей і організацій вжили посиленних заходів для запровадження у повсякденному житті ідей гуманізму, однак давали про себе знати руйнівні та насильницькі дії з боку окремих осіб. Деструктивні політичні суперечки, некомпетентність політиків або владних партій, нелегальний бізнес, діяльність терористичних організацій, різних сект і злочинних угруповань негативно впливають на свідомість, цінності, погляди та переконання людей. Хоча патологічний світ і фокусується на матеріальній сфері, зокрема світі грошей, насправді ж змінюється вся система людських цінностей. Власні інтереси переважають над інтересами інших, а підступність, хитрість і жорстокість замінюють сумлінну працю, вносячи корективи у справедливий і суспільно прийнятний стиль життя².

У другій половині ХХ ст. ринкова економіка почала стрімко розвиватися, що сприяло підвищенню доходів окремих груп населення, а також поліпшенню якості життя людей. Ці фактори означали створення нової системи соціальних та економічних інтересів, існування культури без етнічних і національних кордонів, розвиток торгівлі й покращення внутрішньої та зовнішньої політики. З однієї сторони, глобалізація – це те явище, завдяки якому людина більше не обмежується своєю місцевістю і середовищем, «не замикається в собі», а може жити й обговорювати проблеми, типові для всього світу. А з іншої, – трансформаційні процеси сучасного суспільства становлять глобальну проблему, котра характеризується різномірністю, багатомірністю процесів і невпевненістю у завтрашньому дні. Наслідки цих змін особливо гостро відчуває на собі молоде покоління, оскільки саме воно є свідком переходу від стабільності до дійсності, засадою якої є амбівалентність.

У суспільних науках дослідження молоді мають міждисциплінарний підхід. Теорії, котрі висвітлюють феномен молоді, є похідними більшості соціологічних концепцій, які беруть свій початок у 1930–1940-х рр. ХХ ст. Саме у цей період проблема вивчення молоді стає найактуальнішою в рамках соціології як науки. Осмислення ролі молодих людей у сфері виробництва, розгляд місця молоді у структурі соціального простору, покладання на молоде покоління нових стратегічних завдань, від вирішення яких залежить майбутнє суспільства, активізують не тільки проведення прикладних емпіричних досліджень проблем, а й розробку теорій і концепцій молоді. У 60-х рр. ХХ ст. у розгляді питань проблем почала спостерігатися зміна напрямів досліджень. Науковців дедалі більше цікавила теорія конфліктів і суспільного диференціювання.

² Szymański M. Aktywność młodzieży w zmieniającej się rzeczywistości // *Nowa Szkoła* 1 (2007) 14–15.

Основними ознаками молодих людей є демографічні границі – вік, а також суспільно-економічний стан – рівень освіти і професійна активність та життєвий досвід. На думку німецького соціолога Еріха Е. Гейслера, до цього переліку необхідно додати ще соціально-культурний контекст³. Дослідник вважає, що молодь є витвором суспільних процесів. Натомість його колега, теж німецький соціолог Гармут М. Грайзе подає простий приклад того, що під час війни не йшлося про молодь, оскільки такого поняття взагалі не існувало. В умовах війни суспільство не надавало молоді свободи вибору, адже не могло собі цього дозволити⁴.

Молодь протиставляється панівному суспільному ладу, який визнають старші покоління, та заперечує чинну систему цінностей. Панує загальне переконання, що молоді люди завжди були й будуть потенційними та фактичними революціонерами. Коли в суспільстві починають відбуватися зміни, тоді дослідники починають уважно приглядатися до молоді. Згідно з думкою Карла Мангейма, молодь – це потенційний двигун, так званий потаємний резерв, який можна використати під час змін⁵. Більше, ніж на формування розуму, молодь звертає увагу на формування характеру та власної системи цінностей. Молода людина має власні цілі, прагнення і життєві орієнтири. Переоцінці піддається й емоційна сфера. З однієї сторони, молоді люди понад усе прагнуть бути індивідуалістами, з іншої, – нічим не відрізнятися від інших. У цій ситуації доходить не лише до критики наявних авторитетів, а й до пошуку нових. Збільшується рефлексивність і критичне мислення.

Результати досліджень доводять, що в багатих європейських країнах молодь акцентує на індивідуальності, не надаючи уваги моральним цінностям. Як заважує американський соціолог і політолог Рональд Інглегарт, чільне місце в ієрархії цінностей людей посідають нематеріальні цінності, пов'язані з якістю життя і духовністю людини. У бідних країнах домінують матеріальні цінності, пов'язані з потребами, необхідними для виживання і безпеки. У своїй концепції Інглегарт звертається до теорії потреб Абрахама Маслоу. Він доводить, що розподіл цінностей на матеріальні та нематеріальні є головним фактором диференціювання людей в європейських суспільствах⁶.

³ Geissler E. E. Młodość – stałość i zmiana w społecznym jej ujmowaniu // *Kwartalnik Pedagogiczny* 2 (1986) 41–56.

⁴ Hartmut M. Griese. *Socjologiczne teorie młodzi: wprowadzenie* / перекл. J. Dąbrowski. Kraków: Oficyna Wydawnicza «Impuls» 1997.

⁵ Mannheim K. Problem młodzi w nowoczesnym społeczeństwie // *Młodzię jako problem i wyzwanie ponowoczesności* / ред. K. Szafraniec. Toruń: Wyd. Adam Marszałek 2011, с. 11.

⁶ Jasińska-Kania A. *Wprowadzenie* // *Polacy wśród Europejczyków* / за ред. A. Jasińskiej-Kani, M. Marody. Warszawa: Wyd. Naukowe Scholar 2002, с. 15–16.

Польська дослідниця Ганна Швіда-Земба так характеризує молодь: «[...] молода людина має бути розсудливою, вміти радити собі з викликами і проблемами. Поразки не беруться до уваги. Кожна має йти лише вперед. [...] Індивідуальність і толерантність молодих людей мають поєднуватися з бажанням бути частиною спільноти і мати добрі стосунки з іншими [...]»⁷.

Серед чотирьох категорій сучасної молоді, які виокремлює польська дослідниця Барбара Фатига, лише дві визнають освіту як цінність⁸. Перша група – «золота легенда поколінь» – це молодь із багатих родин, батьки яких мають вищу освіту. Ці молоді люди класифікуються як «гарні й багаті», мають хист до підприємницької діяльності, відрізняються творчим підходом, креативністю, свідомо дбають про майбутню кар'єру, високий економічний статус, престижну працю та рівень культури. Цим усім завдячують своїм батькам.

Друга група – це молоді люди «білої легенди поколінь» зі збіднілих родин, які у процесі трансформації втратили своє положення в суспільстві. Ця категорія молоді інтелігентного походження сповідує культ праці, відрізняється перфекціонізмом, понад усе прагне набути високих компетенцій та отримати гідне місце роботи.

До «сірої легенди поколінь» належать люди, для яких освіта є менш привабливою цінністю. Ці конформісти не прагнуть до будь-яких радикальних змін, їх не хвилює якість життя, їх усе «влаштує». Це пов'язано з переконанням, що ця зміна неможлива і не потрібна.

До групи «чорної легенди поколінь» належать представники нелегального бізнесу, кримінальні особистості. Вони мають негативне ставлення до життя в суспільстві, шукають задоволення та зисків із нелегальної діяльності. Про освіту взагалі не думають, оскільки та не становить для них жодної цінності. Вони прагнуть до «легкого життя». Ці люди понад усе шанують гроші, ігноруючи норми і суспільні правила⁹.

Прикро, але кожен обирає власний шлях у житті, власні цінності й ідеали. На думку польського соціолога Януша Маріянського, молоді люди «із каталогу цінностей» вибирають, як правило, корисні для них, які приносять задоволення та заспокоюють різноманітні потреби. Вони характеризуються аполітичністю і відсутністю громадянської позиції¹⁰. Це свідчить про гедоністичний підхід до існування в суспільстві. До того ж, як зауважує автор,

⁷ Świda-Ziemba H. *Młodzi w nowym świecie*. Kraków: Wyd. Lit. 2005, c. 292.

⁸ Fatyga B. Resentyment, marketing i legenda // *Młodzi końca wieku: pokolenie 2000 czy pokolenie '89* / ред. M. Piasecki. Warszawa: Wydawnictwo Agora S. A. 1999, c. 113.

⁹ Там само, с. 113.

¹⁰ Mariański J. *Dylematy moralne młodzieży polskiej // Wartości i postawy młodzieży polskiej* / ред. D. Walczak-Duraj. Łódź: Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego 2009, c. 11–28.

молоді люди налаштовані на успіх, оскільки виховані в душі постійної конкуренції, вони впевнені у собі та незалежні. Сучасній молоді притаманне постійне суперництво, яке, на жаль, не завжди нагадує чесну спортивну боротьбу за правилами. Діти зі шкільної лавки конкурують між собою за оцінки й рейтинги. Дуже часто самі вчителі створюють цей дух суперництва. Тому чималий відсоток молодих людей є тільки споживачами.

Зацікавленість проблемою цінностей відображається як у теоретичних публікаціях, так і в емпіричних розвідках дослідників з різних наукових дисциплін. Поточне розуміння поняття «цінність» означає щось особливе, цінне, що відповідає людським вимогам; щось, до чого прагне людськість, що є людською метою. Це ідеї, переконання, матеріальні предмети, які людина чи група осіб визнає чимось особливо цінним. У словнику польської мови подано визначення поняття «цінність» із матеріального погляду: «цінність – то ціна, кошт; [це] вартість якоїсь речі, яку можна виразити грошовим еквівалентом або ж іншим платіжним ресурсом»¹¹.

Психологи трактують поняття «цінність» як індивідуальне явище пізнавального характеру. До нього належать переконання, мотиви, потреби й поведінка людини. Польський науковець Чеслав Матушевич звертає увагу, що «цінність» у психології – це об'єкт бажання, так би мовити, мотиви і критерій вибору цілей та їхньої реалізації¹². У цьому ракурсі поняття «цінність» свідчить про свободу людини у її виборі. На вибір цінності впливають знання про світ, стиль виховання та особистий досвід. Це означає, що психологічна дефініція поняття «цінності» ототожнюється з переконаннями людини.

У соціології функціонують різні визначення класифікації поняття «цінності». Найпоширенішим серед науковців є таке: «Цінності вказують на те, до чого люди повинні прагнути. Це стандарт життя, матеріальні блага, слава, освіта і здоров'я. Завдяки цінностям люди намагаються зрозуміти фундаментальні правила й норми функціонування у суспільстві, приписуючи їм важливу роль у своєму житті»¹³.

Найскладніше, як стверджує польська педагогиня Анна Бласяк, віднайти однозначне трактування поняття «цінності» в педагогіці. З педагогічного погляду, цінності – це все, що не байдуже, вартісне, гідне жадання і вибору, важливе, саме тому є метою людських прагнень¹⁴. Педагогів проблема цінностей цікавить із позиції впливу на молодь. Прикладом такого підходу є дефініція Владислава Чіхоня. На думку автора, «прищеплення цінностей – це

¹¹ Szymczak M. *Słownik języka polskiego*. Warszawa: Państwowe Wyd. Naukowe 1998, c. 660.

¹² Matuszewicz Cz. *Psychologia wartości*. Warszawa – Poznań: PWN 1975, c. 67.

¹³ Sztompka. *Socjologia zmian społecznych*, c. 317.

¹⁴ Błasiak A. *Aksjologiczne aspekty procesu wychowania. Wybrane zagadnienia*. Kraków: WAM 2009, c. 34–35.

завдання, яке стоїть перед школою і яке вдало чи ні реалізується у виховних процесах»¹⁵. На думку Мирослава Шиманського, «цінностями є перевірений упродовж багатьох віків спосіб розуміння сенсу, змісту життя та поведінки людини»¹⁶. Не можна не погодитися з думкою, що істотного значення мають соціокультурні цінності, прийняті як цілими суспільствами, так і окремими групами людей.

Так, наприклад, система цінностей і прагнень молоді, яка навчається в елітних навчальних закладах, розташованих у великих містах, відрізняється від ієрархії життєвих цінностей і прагнень молодих людей, які ходять у державні навчальні заклади в невеликих містах чи селищах. Додатковими чинниками, що впливають на формування системи цінностей, є матеріальний стан родини, походження, культурний капітал і середовище, в якому перебуває молода людина. Однак, як доводять соціологічні дослідження, молоді люди, котрі мають високі прагнення, як і ті, які небагато «очікують від життя», мають багато спільного¹⁷.

По-перше, молодь є свідомим та активним членом суспільства, творцем, виробником та отримувачем продуктів сучасності. Маючи багато проблем, пов'язаних зі вступом у доросле життя, молоді люди змушені зробити власний вибір: прийняти чи проігнорувати цінності й норми суспільства. Співіснування у сучасному світі радикально різних явищ, змішування добра і зла, а іноді поєднання негативу і позитиву в єдине ціле викликає аксіологічний хаос, плутанину в системі цінностей між нормами і принципами моралі, загублення у складному та непрозорому світі. По-друге, принципово змінюються умови життя, що призводять до зміни у свідомості й поведінці. Сучасна молодь зіштовхується з новими викликами. Формування системи цінностей є надзвичайно важливим чинником у процесі виховання дітей і молоді, а також для створення їм умов до розвитку.

Польська науковиця Малгожата Дубіс провела дослідження серед 280 молодих людей. Метою цього експерименту було визначення ієрархії цінностей у молоді, що проживає у великому місті, середньому й у селі. Статистичні дані свідчили, що для молоді, котра проживає у селі, найважливішими цінностями є сім'я, освіта, мудрість, щастя і кохання. Молоді люди, що мешкають у великому місті, найчастіше вибирають такі цінності, як кохання, освіта, сім'я і щастя. У досліджуваній групі тих, які проживають у місті зі середньою кількістю мешканців, найважливішими цінностями є сім'я, кохання, мудрість, щастя й освіта. Отже, як свідчить опитування, важливою цінністю

¹⁵ Cichoń W. *Wartość – człowiek – wychowanie. Zarys problematyki aksjologiczno-wychowawczej*. Kraków: Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego 1996, с. 180.

¹⁶ Szymczak. *Słownik języka polskiego*, с. 660.

¹⁷ Sztompka. *Socjologia zmian społecznych*, с. 254.

для молодих осіб, незалежно від того, де вони мешкають, є освіта¹⁸. Освіта як цінність посідає високу позицію серед інших. Зазвичай вона пов'язана із престижною суспільною позицією, доброю працею, отриманням високих доходів, реалізацією власних інтересів та інвестицією в майбутнє. Кількісні дослідження підтверджують зв'язки між рівнем освіти і життєвим успіхом людей. Хоч навчання і є освітнім процесом, який відбувається, головню, в освітніх установах, однак його ефективність є результатом складних зв'язків самої особистості й суспільної структури.

Оскільки освіта спрямована на адаптацію молодої людини до стабільних умов життя і праці, а її завданням є передача культури, підтримка суспільного розподілу праці та технології виробничої діяльності, то саме цим аспектам був присвячений звіт для ЮНЕСКО, членів Міжнародної Комісії для XXI ст. під головуванням французького діяча Жака Делора. Не випадково, що рапорт мав назву «Освіта – приховане багатство». На думку Ж. Делора, освіта розглядається як можливість, яку треба використовувати в пошуках ідеалів миру, свободи та соціальної справедливості. «Комісія висловила переконаність у важливості ролі освіти для розвитку особистості та суспільства. Це не “чудодійний рецепт”, який приведе до реалізації ідеалів світу. Це лише один із можливих шляхів, який служить більш гармонійному, автентичному розвитку людини, метою якого є усунення бідності, маргіналізації, непорозумінь і воєн» – ідеться у звіті¹⁹.

Проголошуючи цю ідею, Ж. Делор називає кілька важливих причин, які підкреслюють значимість, важливість освіти серед національних і загальних соціальних пріоритетів. Освіта формує світогляд не лише окремих осіб, суспільних груп, а й усього суспільства. Високий рівень знань, обізнаність людини в різних сферах полегшує спілкування між людьми, громадами та цілими націями. До того ж, високий рівень освіти людей сприяє врегулюванню конфліктів, агресії, протидіє знищенню довкілля, неконтрольованому демографічному зростанню, поширенню хвороб, безробіттю, суспільному виключенню та бідності. Якщо освіта з певних причин, як підкреслює польський педагог Мирослав Шиманський, є цінністю, то необхідно звернути увагу на кілька важливих аспектів²⁰. Зупинимось й розглянемо всі «за» і «проти» цінності освіти.

¹⁸ Dubis M. Wartości i style życia młodzieży // *Docplayer* (<https://docplayer.pl/29289623-Wartosci-i-style-zycia-mlodziezy.html>).

¹⁹ *Edukacja – jest w niej ukryty skarb. Raport dla UNESCO Międzynarodowej Komisji ds. Edukacji dla XXI wieku*. Warszawa 1998, с. 9.

²⁰ Szymański M. Edukacja jako wartość w zmieniającym się świecie // Wydawnictwo Naukowe UAM (<http://press.amu.edu.pl/pl/otwarty/item/3651-pedagogika-w-społeczeństwie---społeczeństwo-w-pedagogice-księga-jubileuszowa-poświęcona-profesorowi-jerzemu-modrzewskiemu-w-70-rocznicę-urodzin.html>).

По-перше, цінність освіти в наші дні стрімко зростає, що є природним наслідком переходу від нижчих рівнів існування цивілізаційного та технічного прогресу до інформаційного суспільства, заснованого на знаннях. Це означає, що у складній соціальній реальності неможливо зрозуміти світ і «залишатися у ньому собою» без відповідного рівня знань. Людина, яка не розуміє соціальні явища та не зауважує серед них важливих, стає більше чи менше людиною виключеною, приреченою на життя в обмеженому і нецікавому середовищі. На кожному кроці, з огляду на освіту, вона відчуває брак знань і компетенцій. Така людина не може отримати престижну роботу, не має шансів дістати гідний дохід, не здатна реалізуватися професійно. Під знаком питання залишається також самореалізація в особистому житті. Часто люди мають проблеми у комунікації з іншими. Своєю чергою, люди з доброю освітою мають багато переваг. Передусім вони володіють глибокими знаннями суспільного життя, професійної діяльності та культури, вони знають, як діють закони в суспільстві. Це дає їм відчуття права бути рівноцінним членом сучасного суспільства. До того ж, люди мають належну підготовку в ухваленні життєвих рішень. Хоч і тут не можна не погодитися зі сентенцією, що ніхто не має однозначних рецептів успіху в сучасному суспільстві, відомому як «суспільство ризику».

По-друге, освіта перестає бути важливою цінністю лише для обраних людей, так би мовити, еліти. Польський дослідник Зигмунд Бауман представляє класифікацію, розподіляє людей на «туристів», тобто бенефіціантів глобалізації, та «бродяг». Ця класифікація пов'язана з рівнем і якістю освіти, її цінністю для представників обох груп. Зовсім не випадково педагог цитує авторку Діану Койл, її слова із книжки «Безсмертний світ», яка розмислює над перспективами того, що глобалізований світ дає «туристам». «Таким людям, як я, – говорить письменниця, – освіченим і з добрим заробітком економістам, журналістам і т. д. нова гнучкість британського ринку праці надає великі можливості. Водночас для людей, які не мають достатньої кваліфікації, підтримки з боку родини чи заощаджень, збільшення гнучкості призводить до того, що роботодавці починають усе більше використовувати їхню працю»²¹. Це означає, що освіта набуває більш важливого значення для отримання високої позиції у суспільстві. Вона є визначником шансу людини для подальшого розвитку у професії, є можливістю брати участь у суспільному житті та культурі, функціонувати в родині. Освіта відіграє важливу роль в ефективному вирішенні особистих проблем, формуванні власної ідентичності, у самооцінці та творенні сенсу життя.

²¹ Bauman Z. *Globalizacja. I co z niej wynika?* Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy 2000, с. 107.

По-третє, важливою є наявність вищої освіти, яка сьогодні стає стандартом, нормою. Якщо у 50-х рр. ХХ ст. натиск серед молоді робився на середню освіту, то сьогодні акцент зміщений на вищу. Такий стан речей пов'язаний із тим, що суспільства стають багатшими, а люди мають більше можливостей для повної реалізації власних освітніх прагнень і пов'язаних із ними життєвих планів. У демократичних суспільствах люди планують власне майбутнє, мають нові життєві перспективи, тим самим покращуючи якість і стиль життя. І, як правило, загальний високий рівень освіти населення сприяє економічному зростанню суспільства. Це гарантія успішного розвитку економіки та різних сфер культури.

По-четверте, освіта й надалі відіграватиме важливу роль у процесі егалітаризації суспільства. Вона є важливим фактором зростання суспільного капіталу, громадянської позиції, участі в культурній діяльності.

По-п'яте, в умовах ринкової економіки сертифікати і дипломи стають важливими елементами мобільності й визначниками успіху на ринку праці. Диплом є рекомендацією під час пошуку місця роботи, завдяки йому люди досягають успіхів у професії та добре почуваються на ринку праці при постійно зростаючій конкуренції. Ця так звана перепустка до отримання доброї роботи відкриває шлях до бажаної моделі якості життя. Робота допомагає людині реалізувати свої прагнення та плани на майбутнє, як у професійній, так і в інших сферах людської діяльності.

По-шосте, професійна діяльність вимагає постійного підвищення кваліфікації працівників і тісно пов'язана з інтелектуалізацією робочого процесу. В нинішніх умовах ідеться вже не про обсяг виробництва, а про якість роботи. Завдяки такому підходу можна йти в ногу з технічним прогресом, покращувати естетику продуктів, дотримуватися нових тенденцій і віянь. Як результат, продукти стають більш конкурентоспроможними на ринку та відповідають очікуванням споживачів. Це означає, що сучасний характер виробництва та послуг вимагає високих компетенцій від людей, зайнятих практично на всіх посадах – від відділів управління, фінансів, логістики, маркетингу, що проводять дослідження та розробки, до фізичної праці. Конкурентоспроможність в економіці вимагає постійних інновацій, упровадження яких можливо лише за умови творчого ставлення людей до праці, які беруть участь у розробці нових проєктів і впровадженні новаторств.

По-сьоме, школа більше не має освітньої монополії. Учні, навіть за час навчання в школі, значну частину знань і навичок отримують за її межами з різних джерел: із засобів масової інформації, інтернету, від однолітків, зі соціальних контактів та участі в позашкільних навчальних закладах. Це свідчить про те, що освіта пронизує різні сфери життя, і жодна з них не може обійтися без навчання й виховання дітей, молоді та дорослих. Соціалізації

підлягають не лише діти, а й дорослі та люди похилого віку. Освіта стає умовою для активної участі в суспільстві, належного виконання професійних завдань, задоволення в особистому житті. Новим викликом стають зв'язки між поколіннями. Сьогодні існують сфери, в яких не молоде покоління «доростає» до рівня знань дорослих, а навпаки, зрілі люди вчаться тому, що робить молодь. Це нове покоління, яке називають поколінням Y, або «покоління міленіум» – це люди, для яких комунікації є універсальним інструментом для спілкування. Психологи називають представників покоління Y «електронними людьми»: у багатьох із них кілька сім-карт для мобільних телефонів, кілька електронних скриньок. Вони постійно перебувають у мережі, онлайн, користуючись такими сервісами, як «живий журнал», фейсбук, твіттер чи ютуб.

По-восьме, значення освіти не обмежується певними періодами життя. Ба більше, її отримання не пов'язано лише з роками, проведеними у школі, технікумі чи університеті. Сьогодні кожен має навчатися впродовж усього життя: від учнів до людей, які вже закінчили свою професійну діяльність. Швидкий розвиток науково-технічного прогресу, висока динаміка соціальних та економічних трансформацій, нові події та явища у сфері культури змушують кожну людину реагувати на зміни, що відбуваються в суспільстві, й адаптуватися до них. Освіта впродовж усього життя стала інтегральною його частиною і дає можливість краще пристосуватися до навколишньої дійсності. Вона вже не розглядається як добровільна форма активності невеликої кількості осіб, чияю метою є задоволення власних амбіцій, інтересів і потреб, пов'язаних із власним розвитком, вона стає необхідністю для нормального існування в суспільстві, зокрема на ринку праці.

По-дев'яте, навіть у концепціях постмодерністів освіта не втрачає своєї цінності. Тільки освічені люди можуть відкривати приховані в текстах форми контролю та влади, виявляти наявні соціальні нерівності, захищати права й інтереси жінок та етнічних меншин. Як зазначає Чеслав Банах, «знання та компетенції ведуть постійну боротьбу з незнанням і некомпетентністю»²². Із соціальної точки зору, для зменшення площі невігластва і некомпетентності окремих осіб і соціальних груп дуже важливо, щоб суспільство було краще освіченим²³.

Отже, будь-які зміни, які відбуваються в суспільстві, мають радикальний характер, оскільки трансформують не лише організацію і умови життя, а й впливають на свідомість і поведінку людини. Переоцінці піддається тради-

²² Banach Cz. *Wśród praw i powinności*. Aforyzmy – myśli. Jelenia Góra: Wydawnictwo Nauczycielskie, 2003, с. 44.

²³ Там само.

ційна система цінностей, а визнані ідеали втрачають свою значимість. Нова генерація молодих людей піддається динамізації так швидко, як швидко змінюється соціокультурне і технологічне середовище. Однак, незважаючи на зміни, що відбуваються в суспільстві, і трансформаційні процеси в економіці, цінність освіти залишається незмінною. Молоді люди постійно замислюються над тим, яким буде їхнє майбутнє. Чи матимуть вони гідну працю, чи зроблять кар'єру, чи матимуть родину та яким буде їхній матеріальний стан? Але майже всі переконані: щоби мати щасливе життя, треба мати добру освіту, а щоби здобути її, то вже у молодому віці потрібно про це подбати, адже освіта надає більше можливостей для розвитку, високооплачуванішу роботу та високий соціальний статус.

До перспектив подальших досліджень належать і питання життєвих орієнтирів та прагнень молодих людей.

Olena Bocharova, Teresa Giza

VALUE OF EDUCATION FOR FUTURE DEVELOPMENT OF YOUNG PEOPLE

The XXI century is considered to be a century of the dynamic social changes that apply to all areas of life. The changes have radical nature as they transform not only the organization and living conditions but also have an impact on human consciousness and behavior. The traditional system of values undergoes a transvaluation, and recognized ideals lose their significance. The new generation is subject to dynamization as quickly as a society, social, cultural and technological environment change. Rapid social, economic and cultural changes are due to various causes, among which: scientific and technological progress which increases the production efficiency, the quality of life and information explosion that allows to collect, store and immediately transfer a huge amount of data at a distance.

The article discusses the role of education as a value for future of the young generation. The author states that the changes occurring in society mean the appearance of subsequent generations which develop in new conditions. Changing in the quality of life, conditions, traditions and standards of behavior leads to reevaluation in the minds of young people. Only education does not lose its value becoming a standard in a market economy, and certificates and diplomas has become the elements of mobility and signs of success. The role of education remains unchanged even in the concepts of postmodernists who consider that a single accepted ideology and scale of values are impossible to exist.

French reformer J. Delor calls several important reasons that make education significant among national and general priorities. First, education forms the consciousness of not only individuals but entire social groups. Secondly, a high level of public awareness facilitates communication between people from different communities and

nations. Thirdly, the value of education is rapidly increasing which is a natural consequence of the transition from lower level of civilization to higher one. Fourthly, it is impossible to understand the world and to “remain oneself” without proper knowledge. A person who does not understand social phenomena and important things becomes excluded, doomed to live in a limited environment.

Keywords: changes, young people, education, society, value.